

prema njemu obaveze. Starija smo mu braća. Moramo mladu pomagati i jačati. Moramo štovati i respektirati njegova prava, kao i on naša. Moramo prema njemu biti širokogrudni i dobrohotni. Moramo ga bratski zagrliti i dati mu sve, što je njegovo. Ne smijemo se prema njemu stavljati u ulogu ljubomornih rivala ni zlobnih kritičara. Samo tako moći ćemo na nj stavljati i zahtjeve. Zahtjeve uvijek dobronamjerne; uvijek očinske i bratske.

Da nam to bude lakše, — i nama, i njima, lajičkim apostolatima oko nas, — i napisali smo ovih nekoliko refleksija na tu temu. Blagopokojnom, svetom, Dr Merzu u spomen: o sedamdesetgodišnjici njegova rođenja. Danas, kad bi on, da je ostao živ, bio u punini i na zenitu svoga apostolata.

Dragi mu Bog nije dao, da ostari. Zna, i zašto mu to nije dao.

Valjda, da pred nama uvijek ostane mlad. Pa da, i s te strane, simbolično, mogne uvijek biti poticaj, uzor, zaštitnik, svim našim lajičkim apostolima. Kako bi i oni uvijek bili mlada i ambiciozna srca pred Bogom vječne mladosti. Kako bi uvijek predstavljali mladost Crkve i nadu njezine budućnosti.

A Merz neka se moli, — gore na nebesima, — Kristu, i za njih i za nas!

Dr ČEDOMIL ČEKADA

Dr IVAN MERZ I II VATIKANSKI SABOR

Sabor je sazvao Ivan XXIII po nadahnuću Duha Svetoga, ali se pripravlja dugo. Odavna su se u Crkvi osjećali novi i sve jači vjetrovi, osobito na ekleziološkom, liturgijskom, ekumenskom i misijskom polju. Prihvatiti te vjetrove, iskoristiti ih i što bolje usmjeriti bio je imperativ vremena. I tako su zamisli i naponi prosvijetljenih pojedina i skupina sazreli na saboru u plodove koje će moći uživati cijela Crkva. Bez sumnje je na našem meridijanu jedan takav trubbenik, prethodnik II vat. sabora bio i Dr Ivan Merz, posebno na liturgijskom polju.

Po svojem je ekleziološkom shvaćanju, globalno uzeo, Merz bio nekako bliži I vat. saboru ističući ulogu papinstva i s tim u vezi forsirajući rimsku zamisao Kat. akci-

je, čak u tolikoj mjeri da se smatrao pozvanim, iako laik, docirati u tom pogledu pojedine predstavnike hierarhije ili barem one koji su se na njih pozivali. Da je Merz dulje živio i naročito da je doživio II. vat. sabor, sigurno ne bi ni on, koji je umom i srcem pratio sva strujanja u Crkvi, imao poteškoća da prihvati gledište, prema kojemu Crkvu vodi od Pape predvođen i s njim sjedinjen zbor biskupa, pa makar se morao »obratiti«, kao što se prema vlastitom priznanju dogodilo eminentno kvalificiranom teologu Mons. Parente-u.

Ako se dakle može reći da je u tom pogledu naš Merz bio bliži I negoli II vat. saboru, ipak tko pozna njegov dnevnik, spise i rad zna koliko je usvajao i u život provodio istinu o otajstvenom Kristovu tijelu, upravo kako se to sve više isticalo od prvih decenija ovog stoljeća. Istina, ta je ideja kod njega još sasvim vezana uz ideju o papinstvu, pa se zna čak izraziti, da je Papa »zaručnik sveopće Crkve« (»Za vjeru i dom« 1925, br. 1, str. 15), ali ipak je našem Merzu Krist sve pa već 4. VI 1917. piše u dnevniku zanosno: »Središte svega neka bude naš Gospodin Isus, koji je u Crkvi, svome živomu tijelu, posvetio cijelo djelovanje čovječanstva«.

Međutim, kako stvari stoje, tu Merz nije bio zvijezda prethodnica, ali jest na liturgijskoj obnovi koja je II vat. saborom sankcionirana i postala općim dobrom Crkve. Kako je naš Merz liturgijski živio i djelovao piše naprijed urednik. Ovdje ćemo se osvrnuti na jednu liturgijsku istinu i na jednu liturgijsku činjenicu, koje je istakao II vat. sabor svojom Uredbom o sv. bogoslužju a koje dobrano nalazimo kod Merza.

I

Nema ih mnogo koji su posve shvatili i usvojili pašalnu misao kako je isticke spomenuta Uredba. Još će se dugo potezati sredovječne pobožnosti u kojima prevladava štovanje Isusove čovječnosti i naročito suosjećanje s njegovim mukama. Merz je bez sumnje čovjek žrtve i križa, ali ne ostaje kod njega. Moglo bi se po njegovom dnevniku napabirčiti dosta izreka u tom smislu, a evo barem jedne. Gledajući vrlo ekspresionističko raspelo u karmelićanskoj crkvi u Döblingu piše u dnevniku 25. IV 1920: »Svaki nožni prst, upali trbuh, iznemogle ruke, mišići, sve kao da je apstrahirano od ratničkih lješina . . . Na me je ovaj križ

snažno djelovao, no ne znam da li će imati trajnu vrijednost. Morao bih se zadupsti u nj da vidim, sijeva li iz propela gloria savladane muke. Bojim se, da odgovor ne bi bio sasvim pozitivan«. Dakle, naš je Merz i u križu htio gledati Uskrsloga i proslavljenoga Krista (u smislu Isusove molitve prije muke: »Oče, došao je čas! Proslavi svoga Sina« Iv. 17, 1), pa je stoga i za svoj nadgrobni natpis odabrao Pavlove riječi, da mu je smrt dobitak.

Još se konkretnije vidi Merčevo naprednjaštvo iz njegova gledanja na narodne prvine u crkvenoj liturgiji i uopće u Crkvi. Merz, ni po ocu ni po majci Hrvat, onakav »Rimljanin« kakvim se isticao do smrti, ima u svom dnevniku 12. IV 1914. ovaj pasus: »Danas sam bio na velikoj misi u biskupskoj crkvi i pjevalo se je glagoljaški. Ljepše je nego latinski. Da se misa služi glagoljicom bilo bi uzvišenije i privlačilo bi Hrvate više, jer bi se mogli ponositi da imaju svoju starodrevnu crkvu (kao što se je prije kod njih služilo)«. Istina, trebalo bi istražiti kakvo je to glagoljaško pjevanje bilo u Banja Luci neposredno prije prvog svjetskog rata, ali svakako se riječi mogu tumačiti kao daleko, nesvjesno predviđanje odluka II vat. sabora o narodnom jeziku u liturgiji. Merz tada još nije živio liturgijski, nije Misalom sudjelovao kod sv. Mise. To bi ga sigurno s vremenom bilo još više oduševljavalo, da se puku što više omogućiti sudjelovanje u liturgiji. S takvog se stanovišta sigurno ne bi priključio onim intelektualcima naših dana, koji se okupljaju pod lozinkom »Una voce«.

Isto je tako zanimljiva bilješka Merčeva dnevnika s 2. XII 1915.: »Glede buduće drame sam s Ljubom (Dr Marakovićem) govorio. On misli na jednu pentalogiju: Sv. Anastazije, Tomislav, Zvonimir, Svačić i još nešto. Sjajna misao osobito prve drame, koja bi u sebi uključivala proćanstvo o budućem narodu Hrvata. Jedinstvo smjesta bi bilo ušćuvano; bilo bi neke analitičke drame »Hrvatsko Kraljevstvo«. Muka je samo naći one sveopće krivnje, koje su kraljevstvo uništile. Zato drži da bi se ova imala naći u Glagoljaškoj borbi«. Kako se vidi, Merz tu reproducira misli svojeg učitelja koji je na njega djelovao kao malo tko drugi, iako se to premalo priznaje. Uz to je teško naprećac reći, u kojem se smislu tu shvaća »Glagoljaška borba«. Međutim, koliko je piscu ovih redaka poznat život i rad Dr Marakovića, najvjerojatnije je tu mišljena borba protiv glagolice. A da je tako Marakovićevu misao shvatio

Merz, nužno traži prethodni citat iz njegova dnevnika. Ap-surdno je misliti, da bi Merz malo poslije onakvo pozitiv-nog stava prema glagolici vidio hrvatsku tragediju u borbi za nju. Ne preostaje dakle nego da je Maraković, a prema njemu i Merz, tragičnom smatrao borbu protiv glagolice.

II

Merčevu dalekovidnost na liturgijskom, a preko njega i na ekumenskom i misijskom području najbolje upozna-znajemo iz odužeg pasusa, što ga zapisao u svojem dnevni-ku 18. XII 1918. nakon pročitane životopisa sv. Jozafata Kuncevića od Dra N. Njaradia. Zvuči tako suvremeno i ivanovski da ga treba donijeti u cijelosti.

»Krist je došao na svijet da posveti svu prirodu, sva-koga čovjeka i svaku narodnost. Zato je, držim, pogreška sa strane crkvenih faktora, što s bojazni gledaju na ponarodenje crkvenih formi. Upravo u tome ima da se pokaže vječnost Duha, koji vodi Crkvu, da On uz svaku formu, uz svaki jezik može jedinstveno i snažno na okupu držati svu tu veliku organizaciju, što je sačinjavaju raznobojni narodni elementi, koji su sav svoj narodni mentalitet i ko-lorit stavili u službu uzveličavanja Crkve. Rimski je kolo-rit zaista dao do sada najveće vrednote Crkvi. Ali on nije jedini. Time se mora da gubi mladenački žar i napokon mora da zavлада ukočenost, koje se tragovi već zapažaju. Narodne liturgije moraju da se nakalame na lozu Crkve i tako će u njih ući silne bujice života, koji će preporoditi sav narod. Mi to danas jedva i shvaćamo, ali povijest Cr-kve drugačije će suditi. Crkva je živi organizam, koji se razvija. Crkva je zapravo proživjela istom romansku ili la-tinsku fazu, jer su do sada Romani bili nosioci katoličke kulture. Germani, uslijed protestantizma, nisu ni izdaleka toliko doprinijeli razvoju Crkve. A budućnost Crkve leži sada na kršćanskim Slavenima. Sjedine li se (s katoličkom Crkvom), to će se oni usrećiti, a Crkvi će dati opet silnih vrednota. Istrgnut će Crkvu iz latinske sfere i proširiti joj internacionalni horizont. Tako će nastati velika djela, po-put Tominih i Augustinovih, u narodnim jezicima. U Crkvi će vladati narodni običaji, a neke istine, kojima je narav dotičnih naroda sklonija i koje su do onda bile nekako ne-razumljive, izići će na javu po novim svecima u svojoj svetosti i veličini.

Za naše je prilike najvažniji problem sjedinjenja. Bosna imade veliku misiju da pravoslavlje pripoji Rimu i da tako bude putokazom za sav istok. Bit će teške borbe, kako se vidi iz života sv. Jozafata. Najveći su neprijatelj unije nehajnost i neznanje«.

Ima u ovim divnim rečenicama tadašnjih shvaćanja i izraza, ali sve skupa svjedoči kako je i naš Merz zaista bio prethodnik II vat. sabora. Vrlo napredno gleda i na muslimane kad 4. VII 1914. piše: »Danas nisam radio, jer sam jutros bio na rekvijemu za Ferdinanda. Svijeta puno, a bilo je i muslimana. Prije 30 godina još bi svakog muslimana ubili da je došao u crkvu, a sada se već slažu. Ako Bog da, bit će jedno stado i jedan pastir. Kroz stoljeća će i to doći... Samo da ih potpomognu, da ne rade glupom austrijskom politikom, dajući im škole itd.«

Vrlo je zanimljiva i Merčeva opaska u vezi s Luterom. 18. VIII 1915. slušao je »lijepu propovijed« u protestantskoj crkvi pa piše: »Velika je šteta, da Luter nije proveo regeneraciju unutar rimske Crkve. Borbe su uzaludne... Na koncu će se svijet polako opet vraćati centru«.

Naš je list i pastoralan pa neće biti na odmet navesti i par izreka našega Merza u vezi s važnom temom iz saborske Konstitucije »Crkva u svijetu«. U Beču 25. I 1920. bio je na komunističkoj skupštini pa značajno bilježi: »Komunizam ima u sebi 3/4 istine. One velike ideje, koje oduševljavaju mase, kršćanska su svojina«. Još je konkretniji 18. IV: »Mi ne smijemo organizirati otpor protiv komunističkog prevrata, jer bismo time branili kapitalistički gospodarski red, koji je isto tako nekršćanski kao i komunistički. Glavno je sada u narodu isticati ideju katolicizma kao markantnu oznaku, koja nas dijeli od buržoazije, kao i od komunizma. Nas ne može uništiti ni tisuću progona, ako imamo uvjerenih katolika...«

Dr Ivan Merz, čiju 70. godišnjicu rođenja spominjemo ovog prosinca, uzor i apostol hrvatske mladeži, velik je po svojoj svetosti koja se pokazuje više djelima negoli riječima. Ipak, ako Bog da, da se u svrhu njegove beatifikacije bude ispitivalo sve što je Merz napisao, ne samo da se tu neće naći ništa protiv vjere i morala nego će još jače odskočiti kako je dalekovidno gledao na budući život i rad njemu tako drage Crkve.

A i bez obzira na to svi mu se preporučujemo, da zaključke II vat. sabora, za koje je papa Pavao VI kazao da ih je bilo lakše donijeti nego provesti, ostvarimo na svojem području usprkos bilo kojih zapreka. Kad bismo svi odluke II vat. sabora i pokoncilske papine odredbe poznavali i ostvarili barem djelomice onako kako je naš Merz proučavao i provodio papinske smjernice svoje dobi!

o. MARTIN Dr KIRIGIN OSB

APOSTOL LITURGIJSKE OBNOVE

Dr I V A N M E R Z

(Prigodom 70-godišnjice rođenja)

Uza sve što je liturgijska obnova dosta polako krčila sebi put do srdaca našega klera i vjernika, Bog nam je dao da smo odmah u početku imali svjetovnjaka potpuno liturgijski orijentiranog **dra Ivana Merza** (16. XII 1896. — 10. V 1928). I veći narodi imali bi se čim ponositi, da je u njihovoj sredini izrastao ovaj veliki liturgijski lik intelektualca-profesora, »koji nije samo pisao i teoretski tumačio liturgijsku misao i liturgijsku molitvu, nego sam lično bio utjelovljena liturgijska pojava od najkrupnijeg značenja po čitavu našu mladu liturgijsko-religioznu renesansu«. ¹⁾

Dr Ivan Merz bio je čovjek sveta života, koji je shvaćao svu dubinu bogatstva i ljepote liturgijske molitve. I obratno: upravo zato, što je potpuno shvaćao i proživljavao liturgijsku molitvu, ovo »vrelo svake svetosti« ²⁾ urešilo ga je tolikim obiljem kreposti i takovim apostolskim žarom za duše. »Liturgija je najsigurniji putokaz, kojim se može doprijeti do dna tajne dra Ivana Merza«, ³⁾ pisao je prof. Dušan Žanko.

»Njegova ličnost je prebogat majdan za liturgijsku školū, bilo da se radi o temeljnim principima teološkog shvaćanja Crkve, religije, liturgijske molitve, javnog katoličkog kulta, misne žrtve, Euharistije, štovanja svetaca i liturgijske duhovnosti uopće, bilo da se radi o praktičnoj

¹⁾ D. Žanko, Dr Ivan Merz, velika liturgijska duša, ŽC IV, 2, 46.

²⁾ Isp. Prikaznu molitvu na blagdan sv. Ignacija Lojole.

³⁾ D. Žanko, Nav. čl., 46.